

УДК 159.937

ПОЛЕ СУБ'ЄКТНОГО РОЗВИТКУ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Т. Є. Мальцева

У статті ставиться проблема професійного розвитку людини впродовж життя та створення особливих умов поля суб'єктного розвитку як середовища вищого навчального закладу у вирішенні цієї проблеми. Автор розкриває сутність середовища поля суб'єктного розвитку та доводить його значущість у процесі формування соціально-професійної зрілості майбутніх фахівців. До комплексу притаманних особистості властивостей соціально-професійної зрілості (як соціогенної підсистеми) вона включає: соціально-професійні потреби, соціальні настанови, риси характеру, компетентність (знання) тощо. Набуті за допомогою механізму професійної соціалізації (професіоналізації), ці властивості гармонізуються з комплексом природжених властивостей – типів темпераменту з диференціацією за типами психіки, здібностей, біо- і психогенних потреб тощо, що забезпечує гармонійне включення людини і її соціогенної складової «соціально-професійна зрілість» до відповідної системи поля суб'єктного розвитку особистості.

Ключові слова: соціально-професійна зрілість, поле суб'єктного розвитку, біосоціальність, соціогенний, професіоналізація, соціогенез, домінуюча потреба, мотив, комплекс соціальних настанов, комплекс цінностей-регламентів, цінності-блага, цінності-регламенти, риса характеру, інтеріоризовані соціальні настанови, морально-етична норма, генералізовані мотиви, самоактуалізація, самореалізація.

Соціально-професійна зрілість особистості – це соціогенне явище, яке потребує постійного розвитку. Взагалі, розвиток людини – складний і безперервний процес, який не зупиняється до моменту припинення самого життя, відбувається постійно, за будь-яких видів активності і у будь-яких видах діяльності. Результатом розвитку є становлення людини як біологічного виду і особистості як біологічної

істоти. Розвиток людини йде щонайменше в таких основних напрямках [1, с. 29]:

- фізичний розвиток – ріст організму, становлення фізичних функцій, накопичення спритності і сили;
- інтелектуальний розвиток – формування і вдосконалення психічної сфери;
- духовний розвиток – формування світогляду, системи цінностей, норм, моралі;
- емоційно-вольовий розвиток – формування адекватного емоційного реагування, вміння управляти спонтанними емоційними потягами і реакціями, психічними станами;
- трудовий розвиток – поява стійкої звички до трудових зусиль, формування досвіду здійснення певних видів і типів діяльності;
- естетичний розвиток – формування здатності реагувати на естетичні явища, поява художнього смаку, здатності до сприйняття творів мистецтва і культури;
- соціальний розвиток – формування соціальних якостей індивіда, соціалізація, перетворення на особистість.

Усі види розвитку між собою взаємопов'язані, взаємодоповнюють один одного, забезпечують гармонійний і цілісний розвиток особистості. Але людина, якою б гармонійною вона не була, у першу чергу має розвивати ті якості, які їй необхідні для самоактивізації та самореалізації у життєдіяльності. Як же зробити так, щоб уже після закінчення навчального закладу фахівець мав би достатньо розвинену соціально професійну зрілість, щоб працевлаштуватися і цілком задовольняти конкуренцію ринку праці? Відповідь на це запитання криється в умінні вищого навчального закладу створювати такі умови соціально-професійного розвитку особистості майбутнього фахівця, щоб це відповідало рівню зрілості, достатньому для певної діяльності. Тобто мова йде про створення поля суб'єктного розвитку соціально-професійної зрілості майбутнього фахівця в освітньому просторі навчального закладу.

Мета статті – розкрити сутність середовища поля суб'єктного розвитку та довести його значущість у процесі формування соціально-професійної зрілості майбутніх фахівців.

У полі суб'єктного розвитку особистості як системі та в категорії соціально-професійної зрілості як її соціогенній підсистемі–

складові об'єднані в цілісність за допомогою суб'єкт-суб'єктної взаємодії. З матеріальними і духовними цінностями поля суб'єктного розвитку спряжені відповідні характеристики людини як біосоціальної істоти. Комплекс притаманних особистості властивостей соціально-професійної зрілості (як соціогенної підсистеми) включає: соціально-професійні потреби, соціальні настанови, риси характеру, компетентність (знання) тощо. Набуті за допомогою механізму професійної соціалізації (професіоналізації), ці властивості, згармонізовані з комплексом природжених властивостей – типів темпераменту з диференціацією за типами психіки, здібностей, біо- і психогенних потреб тощо, – забезпечують гармонійне включення людини і її соціогенної складової «соціально-професійна зрілість» у відповідну систему поля суб'єктного розвитку особистості [2; 3].

Ціннісне середовище є спряженою складовою системи «поле суб'єктного розвитку соціально-професійної зрілості» майбутніх фахівців. Основним поняттям, що його характеризує, є матеріальна й ідеальна (інформаційна у формі ідеї, норми, концепції) цінності–об'єкти задоволення або реалізації біо-, психо- і соціогенних потреб. Цінності класифіковані і стратифіковані відповідно до рівня розвитку громадянськості суспільства і відображені у мотиваційній сфері свідомості особистості [4, с. 40-47].

Соціально-професійна зрілість починає формуватися із загальнолюдських цінностей ще в ранньому дитинстві, має достатньо сформовані для професійної діяльності риси після закінчення вищого навчального закладу, які розвиваються впродовж усієї життєдіяльності людини. Класоутворювальною основою класифікації цінностей є різновиди соціогенних та інших потреб, що реалізуються суб'єктами у сформованих для цього соціальних інституціях. Трудова, суспільно-політична, освітньо-виховна, культурно-творча, сімейно-побутова, духовно-релігійна діяльність людини регулюються відповідними соціальними інституціями у сферах економіки, політики, педагогіки, культури, родини, релігії [5-7].

Інформаційно-ідеальні цінності, переважно у формі законів, інструкцій, ухвал, рішень, наказів тощо, стратифіковані в ієрархічних структурах соціальних інституцій за шкалами статусів.

За гуманістичною парадигмою теорії особистості, рушійною силою діяльності людини як біопсихосоціальної істоти є біо-, психо-

або соціогенна потреба. У найзагальнішій класифікації розрізняють потреби двох видів: самозбереження і збереження роду. Без порушення загальності сюди можна поряд з біо- і психогенними включити й соціогенні потреби [8]. Перший клас потреб включає адаптивно-перетворювальні потреби, що забезпечують самозбереження людини в біосоціальному середовищі. А процес задоволення біогенних і заспокоєння психо- і соціогенних потреб цього класу, що означає гармонійне включення людини в систему матеріальних і духовних цінностей, проявляється подвійно: як адаптація шляхом підлаштування своїх потреб до цінностей середовища, і навпаки – як перетворення середовища шляхом підлаштування її цінностей під свої потреби. Останній спосіб реалізації потреб, що полягає у творенні соціального ціннісного середовища, тобто в розвитку професійної культури взаємодії й цивілізації, стає переважаючим [7].

У подальшій класифікації адаптивно-перетворювальні потреби поділяються на біогенні, психогенні і соціогенні. Причому біо- і психогенні потреби мають генетичну спадкоємну природу і характерні для гомеостатичних систем, а соціогенні потреби мають природу соціального наслідування і характерні для гетеростатичних систем. Останні, на відміну від перших, не регламентовані нормами і можуть розвиватися безмежно, наприклад, соціогенні потреби в творенні продуктів творчості. В останньому випадку йдеться не про зовнішню, а про внутрішню цінність задоволення, чи адекватніше – заспокоєння соціогенної потреби [9].

У свою чергу соціогенні потреби, до яких ми відносимо розвиток соціально-професійної зрілості особистості, класифікуються за соціальними інституціями. Механізм прояву і задоволення такої системи потреб орієнтує особистість на досягнення низки життєво-стратегічних цілей: одержання професії, просування по роботі, присвячення себе громадсько-політичній діяльності, розкриття здібностей у творчій діяльності, у сферах науки, техніки і мистецтва, націленість на створення родини і виховання дітей тощо.

Поле суб'єктного розвитку особистості майбутнього фахівця багаторівневе. У ньому можна виділити щонайменше сім рівнів (компонентів) утворення середовища: діяльнісний, комунікативний, компаративний, інформаційний, емоційний, соціально наочний, екологічний.

Діяльнісний компонент поля суб'єктного розвитку особистості майбутнього фахівця – це середовище безпосередньої самореалізації, самоствердження кожної особистості. Дорослі затверджують себе по-різному і в різних напрямках (професійна діяльність, любительські заняття, навчання, спорт, одяг та ін.). У молоді помітно виражена потреба самоствердження, прояву себе, але не вистачає життєвого досвіду, волі, упевненості в собі, щоб затвердитися гідним способом.

Комунікативне середовище поля суб'єктного розвитку особистості майбутнього фахівця – це середовище безпосереднього спілкування. Обмеження одних форм спілкування, блокування інших і заохочення третіх – це тільки деякі способи оптимізації управління у сфері міжособистісного спілкування в громадянському вихованні.

Компаративне (від латинського *comparatio* – порівнювати, зіставляти) середовище поля суб'єктного розвитку особистості майбутнього фахівця – це те середовище, яке виступає соціальним фоном для порівняння і самопорівняння дитини. У ньому дитина виступає для іншої свого роду «дзеркалом», у якому та бачить себе, свої достоїнства і недоліки. Причому в одному випадку порівняльний фон надихає дитину, в іншому викликає комплекс неповноцінності.

Регулювання компаративного фону також входить до числа завдань (методів) оптимізації управління процесом громадянського виховання.

Наочне середовище громадянського виховання включає безліч значущих для нього атрибутів, предметів, символів, завдяки яким управління регулює поведінку і діяльність вихованців.

Екологічне середовище поля суб'єктного розвитку особистості майбутнього фахівця – це створення здоров'я зберігаючого напряму в громадянському вихованні. Екологізація процесу громадянського виховання припускає чітке визначення «нормального стану» функціонування і розвитку кожного соціального суб'єкта. Якщо виходити із потреб окремої дитини як соціального суб'єкта, то пропонуються п'ять узагальнених ознак для виявлення і визначення екологічної норми: фізичне здоров'я, психічне здоров'я, соціальне здоров'я, етичне здоров'я. Екологічно чисте середовище освітнього закладу повинне забезпечувати збереження і розвиток цих ознак, що в сукупності виражають громадянську якість людини.

Не менш важливе значення має сприятливе емоційне середовище поля суб'єктного розвитку особистості майбутнього фахівця, що підвищує настрій педагогів і вихованців, їхню працездатність, готовність до контактів.

Методико-технологічний управлінський супровід поля суб'єктного розвитку особистості майбутнього фахівця характеризується змістом і об'ємом необхідної і достатньої інформації, її джерелами, спрямованістю і щільністю, каналами передачі, співвідношенням прямого і зворотного зв'язків. Є, ймовірно, й інші характеристики.

Стає все більш очевидним практичне завдання конструювання й організації сучасного виховного середовища поля суб'єктного розвитку особистості майбутнього фахівця з урахуванням особливостей життєдіяльності і потреб освітньої системи, що виконує завдання громадянського виховання. Існуюча в радянський період тоталітарна система конструювання і організації єдиного, спрощено-уніфікованого освітнього середовища потерпіла крах, але натомість їй поки нічого не запропоновано, що могло б зв'язати методико-технологічне виховне середовище у поле суб'єктного розвитку особистості майбутнього фахівця.

Самодостатнє відособлення двох систем «управління» і «виховання» призводить до їхнього відчуження і, відповідно, до порушення узгодженості. Утворюється відчужено-руйнівне середовище. Поле суб'єктного розвитку соціально-професійної зрілості особистості майбутнього фахівця – це єдиний соціальний психолого-педагогічний простір взаємодії на всіх її рівнях, який задовольняє потреби у розвитку всіх її учасників.

Перешкодою у створенні поля суб'єктного розвитку особистості майбутнього фахівця є існуюча особливість взаємодії у навчально-виховному просторі ВНЗ та інших рівнів освіти, суперечність між цільовими установками щодо визначення ціннісних орієнтирів соціально-професійної зрілості майбутніх фахівців, що спрямують їхнє функціонування після навчання. Значною мірою ця суперечність обумовлена наявністю серйозних дисфункцій у навчально-виховних просторах дошкільного закладу, початкової школи, сім'ї, «вулиці» (мікрорайону, міста і т.п.), відсутності наслідування між усіма ланками освітньої системи.

Вирішення цього протиріччя вимагає застосування сучасних технологій адаптаційного процесу. До них належать: технологія проблемної актуалізації; технологія когнітивно-інформаційної оптимізації; технологія цільової адаптації, спрямована на підвищення ціннісно-орієнтаційного рівня соціально-професійної зрілості студентів; технологія ресурсного забезпечення; технологія стимулювання; технологія операційно-інструментального забезпечення; технологія комунікативної оптимізації; технологія групової консолідації, групового об'єднання; технологія організаційної оптимізації; технологія соціально-організаційного нововведення.

Поле суб'єктного розвитку соціально-професійної зрілості майбутніх фахівців побудоване на розумінні того, що людина реалізує кожен значущу соціогенну потребу-ціль як домінуючу в різній послідовності в трудовому колективі, громадській організації, навчальній групі, аматорській студії, в родині відповідно до бюджету часу [8, с.19-22]. Задоволення професійно-ціннісних потреб є часткове і значуще уявлення про сенс життя, а критерій їхнього задоволення сприймається як самоактуалізація, самореалізація особистості. Зауважимо, що черговість задоволення біо-, психо- і соціогенних потреб, а також останніх у різних соціальних інституціях, зумовлена механізмом мотивованих проявів домінуючих потреб О. Ухтомського [6, с. 73].

Створення поля суб'єктного розвитку соціально-професійної зрілості майбутніх фахівців потребує регулюючої функції діяльності людини як біо-психосоціальної істоти, яка здійснюється за допомогою системи соціальних (морально-правових) настанов. Людина задовольняє свої потреби-цілі в особистісній взаємодії, тобто у полі реалізації подібних потреб-цілей інших суб'єктів і зобов'язана регулювати з ними свої стосунки. Фактично особистісно орієнтована взаємодія – це коли потреби-цілі певної особи вплетені в дерева цілей соціальних суб'єктів різних рівнів. Для реалізації потреб у розвитку соціально-професійної зрілості особистість керується відповідною системою цінностей-регламентів у формі правових, моральних, етичних норм різних рівнів – від загальнолюдських і до професійно-етичних норм конкретної трудової діяльності.

Інтеріоризовані особистістю зовнішні соціально-професійні настанови визначають інтеріоризовані внутрішні соціально-професійні

настанови, які стають особистісними переконаннями і завдяки усталеності яких можна говорити про рівень розвитку соціально-професійної зрілості особистості. Поле суб'єктного розвитку соціально-професійної зрілості майбутнього фахівця характеризується процесом задоволення своїх потреб людиною у суб'єкт-суб'єктній взаємодії з іншими індивідами з подібними потребами-цілями часто в конкурентній боротьбі. Соціальні настанови гарантують правову захищеність особи від утисків з боку інших суб'єктів і утримує її саму від можливих зловживань стосовно них, що суттєво прискорює їхній розвиток і саморух.

Відзначимо, що в структурі соціогенезу соціально-професійної зрілості значуща соціальна настанова є латентним утворенням у сфері свідомості особистості та виявляється як прихильне або неприхильне ставлення до певної цінності (у тому числі до людей, до себе і до об'єктів оточення) у формі вербальних і діяльних актів поведінки (атитюдів) при виникненні домінантної потреби і наявності відповідної матеріальної чи духовної цінності для її задоволення.

Отже, у структурі сфери свідомості комплекс потреб соціально-професійної зрілості особистості є спряженим з комплексом матеріальних, інформаційно-ідеальних цінностей-благ від професійної діяльності, а комплекс соціальних настанов – з комплексом цінностей-регламентів. У полі суб'єктного розвитку соціально-професійної зрілості майбутніх фахівців реалізація цілеспрямованої діяльності щодо засвоєння цінностей-благ відбувається за умови відповідності соціальних настанов особистості цінностям-регламентам суспільства на рівні, зокрема, громадянської ідеології.

У полі суб'єктного розвитку соціально-професійної зрілості майбутній фахівець прагне до досягнення ближчих і віддалених цілей щодо задоволення певних потреб, мотивуючи прийняття рішень про початок, продовження чи припинення певної цілеспрямованої навчально-професійної діяльності. Прийняття рішень ґрунтується на формулюванні причин того чи іншого ходу або повороту початково-професійної діяльності, і ці формулювання становлять зміст мотивів, що поділяються на звичайні і захисні. Якщо потреби детермінують навчально-професійну діяльність щодо їхнього задоволення, то мотиви спонукають людину до цієї діяльності у зв'язку з реалізацією потреб іншими людьми, і в цьому розумінні мотиви є рушійною силою

розвитку. Потреба-ціль може бути мотивована кількома причинами, і тому навчально-професійна діяльність щодо її задоволення є полімотиваційною.

Для ефективності процесу формування соціально-професійної зрілості майбутніх фахівців у полі їхнього суб'єктного розвитку велике значення мають риси характеру людини. Більшість науковців дотримується думки, що риса характеру – це набута людиною соціальна властивість з природженим фізіологічним підґрунтям у формі різних типів нервових систем [10, с. 243]. Природно, що одна і та сама риса по-різному буде виражена у людей з різним типом нервової системи – наприклад, відповідальність, допитливість, наполегливість, рішучість у людей нестриманого і спокійного типів.

Риси характеру базуються на морально-етичних принципах в широкому їхнього тлумаченні щодо себе, людей та речей, і це вказує на спорідненість їх зі смисловими соціальними настановами. Але чи можна назвати інтеріоризовані генералізовані соціальні настанови рисами характеру? Для визначення сутності рис характеру мають бути виконані необхідні і достатні умови. Справді, в основі рис характеру міститься певна морально-етична норма, і це є необхідною умовою її визначення. Але для повного визначення рис характеру цієї умови недостатньо.

Інтеріоризуючи ту чи іншу моральну норму у полі суб'єктного розвитку соціально-професійної зрілості, майбутній фахівець приміряє її до значущості власних мотивів для забезпечення ефективної реалізації своїх потреб. Узгоджуючи норми морального кодексу з мотивами задоволення своїх потреб, особистість суб'єктивно пристосовує їх до свого розуміння, у результаті чого домінуючий мотив видозмінює певну моральну (соціальну) настанову, започатковуючи рису характеру. У результаті генералізації подібних за значущістю мотивів задоволення потреб в ситуаціях з певним морально-етичним підґрунтям викристалізуються і закріплюються в психіці людини риси характеру, що визначають рівень її соціально-професійної зрілості. Отже, суб'єктивне відбиття смислових соціально-професійних настанов (морально-етичних норм) людиною в позитивний чи негативний бік в результаті генералізації мотивів задоволення своїх потреб становить сутність рис характеру, що впливають на процес формування її соціально-професійної зрілості.

Зароджуються риси характеру з первинних спонук задоволення потреб у ранньому дитинстві. «Кожен дійовий мотив поведінки, який набуває стійкості, – це в потенції майбутня риса характеру в її генезі, – писав С. Я. Рубінштейн. – Шлях до формування характеру лежить тому через формування належних мотивів поведінки і організацію спрямованих на їх закріплення вчинків» [10, с. 622].

У структурі соціально-професійної зрілості майбутнього фахівця набуває в полі суб'єктного розвитку знання необхідне для ефективної життєдіяльності людини у задоволенні її потреб. Таке знання внаслідок його усталеності і є професійною компетентністю особистості в певній сфері діяльності і розглядається як її параметр.

Компетентність специфічна для кожної соціальної інституції і відрізняється глибиною знань відповідно до статусу особи. Саме компетентність особи забезпечує гармонійність стосунків членів контактних груп – в сім'ї, в бригаді, в студії тощо.

В основі соціогенних параметрів рівня сформованості соціально-професійної зрілості людини, хай то буде соціогенна потреба, соціальна настанова тощо, містяться знання. Значна частина життя людини відводиться на одержання освіти, підвищення кваліфікації, майстерності тощо. Без найвищого показника компетентності в певній галузі особистість не може самореалізуватись ні індивідуально, ні колективно. Таким чином, один із найважливіших принципів сучасної педагогічної науки і практики в створенні поля суб'єктного розвитку соціально-професійної зрілості майбутнього фахівця вимагає максимально точного сполучення педагогічних систем різних рівнів і спеціалізацій. Це означає, що вихід системи одного рівня повинен бути природним входом у педагогічну систему наступного рівня, куди студент може переміститися без особливої для себе напруги і додаткової підготовки.

Як відомо, спадкоємні механізми визначають нейронну основу органа мислення – мозку – без передачі мови і смислового наповнення, а механізми соціального наслідування фіксують саме в мові смисл засвоєваних концептуальних цінностей шляхом утворення інформаційних асоціацій. У певних нейронних зонах мозку створюється власна модель соціально-професійної зрілості особистості майбутнього фахівця, що, на її думку, оптимізують певні аспекти життєдіяльності (у цьому полягає механізм творчого процесу).

Розбіжність ідеального і реального образів цих моделей життєдіяльності виявляється в людини як соціогенна потреба в їхньому збігові. Розбіжність між створеною парою власних (чи власної і чужої) суб'єктивних образів-моделей соціально-професійної зрілості призводить до виникнення в психіці людини так званого когнітивного дисонансу, який детермінує її діяльність, спрямовану на усунення цієї розбіжності психічного дискомфорту, що, у випадку збігу вказаних моделей, сприймається як задоволення власної соціогенної потреби.

Якщо поле суб'єктного розвитку сформує в розумінні особистості таку модель соціально-професійної зрілості, яка має цінність і високу суспільну значущість, то досягнення мети щодо її реалізації і впровадження в життєве і соціальне середовище набуває для неї стратегічного характеру, проявляється як соціогенна потреба в досягненні задуму з наступною самоактуалізацією і самореалізацією – отже, стає для людини сенсом життя.

Таким чином, згідно із системним підходом, основні детермінуючі і регулюючі параметри, компетентність та інші соціогенні підсистеми соціально-професійної зрілості майбутніх фахівців формуються в спеціально створеному середовищі поля суб'єктного розвитку, в умовах якого ув'язуються особистістю за допомогою мотивів у цільові більш-менш тривалі програми або проявляються в комплексі ситуаційно, і подальший процес реалізації потреб розглядається в часі, тобто в динаміці.

Подальше вивчення проблеми формування соціально-професійної зрілості майбутнього фахівця в полі суб'єктного розвитку ми бачимо в розробці теоретико-методологічної основи даних категорій та у виробленні власних програм життєдіяльності як індивідуальних, так і в складі програм соціальних суб'єктів майбутніх фахівців. З віком життєвий шлях кожного індивіда розгалужується за соціальними інституціями, яким відповідають окремі програми життєдіяльності в трудовому колективі, в партійному осередку, в освітньому закладі, в аматорському гуртку, у сімейному колі. Така комплексна програма розглядається як тенденція до прогнозування майбутнього, визначення сенсу життя. Успішність її реалізації визначається комплексним показником статусу у всіх соціальних інституціях суспільства.

Література

1. Фрейджер Р. Личность: теории, эксперименты, упражнения / Р.Фрейджер, Дж. Фейдимен. – СПб. – М., 2001. – 216 с.
2. Холл К. Теории личности / К. Холл, Г.Линдсей. – М., 1997. – 412 с.
3. Хьелл Л. Теории личности / Л.Хьелл, Д.Зиглер. – СПб., 1997.
4. Шевченко Г.П. Актуальные проблемы духовного развития личности / Г.П. Шевченко // Духовность личности на современном этапе развития цивилизации : материалы междунар. науч.-практ. конф. – Донецк, 2003. – С. 40-47.
5. Первин Л. Психология личности: теория и исследования / Л.Первин, О.Джон. – М., 2000. – С. 91-93.
6. Шацкий С.Т. Изучение жизни и участие в ней / [С.Т. Шацкий Избранные педагогические произведения]. – М. : Учпедгиз, 1968. – С. 293-300.
7. Хекхаузен Ф. Мотивация и деятельность / Ф.Хекхаузен. – М. 1986. – С. 14-27.
8. Циба В. Т. Соціологія особистості: системний підхід / . В.Т. Циба. – Київ, 2000.
9. Циба В. Т. Параметри особистості / В.Т. Циба// Соціальна психологія. – 2005. – №3. – С. 3-7.
10. Рубинштейн С.Я. Бытие и сознание. Человек и мир / С.Я. Рубинштейн – СПб. : Питер, 2003. – 812 с.

В статье ставится проблема профессионального развития человека в течение жизни и создания особых условий поля субъектного развития как среды вуза в решении этой проблемы. Автор раскрывает сущность среды поля субъектного развития и доказывает его значимость в процессе формирования социально-профессиональной зрелости будущих специалистов. В комплекс присущих личности свойств социально-профессиональной зрелости (как социогенной подсистемы) она включает: социально-профессиональные потребности, социальные установки, черты характера, компетентность (знание) и т.д. Приобретенные с помощью механизма профессиональной социализации (профессионализации), эти свойства гармонизируются с комплексом врожденных свойств – типов темперамента с дифференциацией по типам психики, способностей, био-и психогенных потребностей и т.д., что обеспечивает гармоничное включение человека и его социогенной составляющей «социально-профессиональная зрелость» в соответствующую систему поля субъектного развития личности.

Ключевые слова: *социально-профессиональная зрелость, поле субъектного развития, биосоциальное существо, социогенный, профессионализация, социогенез, доминантная потребность, мотив, комплекс социальных установок, ценности-блага, ценности-регламенты, черта характера, интериоризованные социальные установки, морально-этическая норма, генерализованные мотивы, самоактуализация, самореализация.*

The article is devoted to the problem of professional development of man within the lifespan and creation of special conditions of the field of subjective development as University environment in solving this problem. The author reveals the essence of subject fields of environment and demonstrates its significance in shaping social and professional maturity of future specialists. It includes to the complex of inherent personality characteristics of social and professional maturity (as sociogenic subsystem) social and professional needs, social attitudes, traits, competence (knowledge) and others. Acquired through the mechanism of professional socialization (professionalism), these properties are harmonized with the complex of inherited qualities of temperament differentiation by type of mental abilities, biological and psychogenic needs, etc. - provide the harmonious integration of man and his sociogenic component «socio-professional maturity» in an appropriate system of subject field of personal development.

Key words: *social and professional maturity, the field of subjective development, bio-social being, sociogenic, professionalization, sociogenesis, dominant need, motive, complex of social attitudes, values-benefits, values-regulations, character trait, Interiorized social attitudes, moral and ethical norms, generalized motives, self-actualization, self-realization.*

Мальцева Т. Є. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент - доктор психологічних наук, професор П. П. Склад